

LAKIALOITE 32/2013 vp

Laki rikoslain 14 luvun muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Lakialoitteessa ehdotetaan säädettäväksi rikoslaissa vaalilain (714/1998) 1 §:n 1 momentissa lueteltuja vaaleja koskevien mielipidemittausten julkistamisen kieltämisestä vaalilain 4 §:ssä tarkoitettussa vaalitoimituksessa ennakoäänenstyksen ja vaalipäivän äänestyksen välillä. Lainmuutoksen tarkoitus on demokratian toteutumiseksi mielipidemittausten julkistamisen kieltä-

minen vaalilain 47.1 §:ssä säädetyn ennakoäänenstyksen ajanjakson ja vaalilain 68 §:ssä säädetyn äänestysajan välisenä aikana. Kiellon tehostena rangaistuksena olisi sakko tai vankeutta enintään kuusi kuukautta. Oikeushenkilön osalta sovellettaisiin, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

PERUSTELUT

Erilaisten mielipidekyselyjen julkaiseminen ennen vaaleja on lisääntynyt viime aikoina runsaasti. Viimeisten päivien mielipidemittaukset ennen vaaleja lisäävät äänestäjien taktikointia. Kyselyt ohjaavat varsinkin epävarmoja äänestäjiä ja kanavoivat ääniä tietyille ehdokkaille. Keskustelua mielipidetiedustelujen julkaisemisesta vaalien alla on käyty pitkään, myös jo silloin, kun kannatusmittauksia tehtiin olennaisesti nykyistä vähemmän. Oikeusministeriön vaali johtaja Arto Jääskeläinen käynnisti asiasta keskustelun syksyllä 2004. Hän vaati rajoituksia puolueiden kannatusta mittaavien mielipidetiedustelujen julkaisemiselle vaalien alla. Vaatimustaan Jääskeläinen perusteli mielipidetutkimusten ohjaavalla vaikutuksella. Ennen vuoden 2012 presidentinvaaleja nykyinen tasavallan presidentti Sauli Niinistö oli kannatuskyselyjen

kieltämisen kannalla ennen vaaleja. Niinistön mielestä eri tavoilla tehdyistä mittauksista välitetään hyvin ristiriitaisia tuloksia. Myös presidentinvaaleissa ehdolla ollut Paavo Lipponen olisi rauhoittanut vaalien alusajan kyselyiltä. Lipposen mukaan gallupeilla on taipumus toteuttaa itseään. Vihreiden ehdokkaana presidentinvaaleissa ollut Pekka Haavistokin olisi rauhoittanut vaalien viimeiset päivät mielipidemittauksilta. Mielipidemittausten julkaisemisen rajoituksia on säädetty mm. Ranskassa.

Professori Pentti Suhonen on käsitellyt mielipidetutkimuksen ja demokratian suhdetta Suomen Akatemian rahoittamassa vuonna 2006 julkaistussa tutkimuksessa Mielipidemittaukset ja yhteiskunta. Seuraavassa huomioita Suhosen tutkimuksesta:

Tiedotusvälineet tekevät valitettavan usein liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä kyselyn virhemarginaalin sisällä tapahtuneista muutoksista. Mielipidekyselyjen ongelmana on myös se, että kyselyjen tulokset eivät ole yhteismitallisia. Kaksi samaan aikaan kerättyä ja julkaistua kyselyä voivat antaa ehdokkaalle erilaiset kannatusprosentit.

Haastattelututkimus on monivaiheinen tapahduma, jonka aikana monet virhemahdollisuudet saattavat vääristää tutkimusaineistoa. Tällaisia ovat mm. kysymysten sanamuoto ja niiden ymmärtäminen, kysymysten lomakekonteksti, haastattelijan ja vastaajan vuorovaikutus sekä virheet kysymysten esittämisessä ja ymmärtämisessä. Ennen kuin kansalaiset pääsevät tutustumaan mielipidetutkimusten tuloksiin, ne on yleensä tulkittu jo moneen otteeseen eri yhteyksissä. Tutkijat tekevät ensin omat johtopäätöksensä, ja joukkoviestimien toimittajat hakevat tuloksista toinen toistaan näyttävämpiä lööppejä. Yleisön ja tutkimuksia tilaavien tahojen vakuuttaminen tutkimusten sisäisestä ja ulkoisesta luotettavuudesta edellyttää, että kukaan ei pääse esittämään kritiikkiä johdattelevista kysymyksistä, harhaisista otoksista tai muusta ammattitaidon tai -moraalin puutteesta. Varsinkin silloin, kun media on maksanut tutkimuksen, sillä on tarve saada tulokset näyttämään kiinnostavilta ja merkittäviltä. Muutoksia ja kansalaisryhmien välisiä eroja liioitellaan piittaamatta luot-

tamusväleistä tai muista varauksista tulosten suhteen.

Puolueiden kannatusta mittaa Suomessa melko säännöllisesti kolme tutkimuslaitosta, joiden tuloksia julkaisevat mm. Yleisradio, Helsingin Sanomat ja MTV3. Tutkimustulokset näkyvät laajalti julkisuudessa, ja puolueet ja politiikan kommentoijat pohtivat kannatusmuutosten syitä ja kansa seuraa kilpailun etenemistä. Yksi ja toinen puolueeseensa tyytymätön tai muuten kannastaan epävarma äänestäjä haastelee muutosten suuntaa. Vaalien lähestyminen tihentää mittauksia ja lisää tulosten kiinnostavuutta. Välillä tutkimuslaitosten tulokset eivät kuitenkaan vastaa toisiaan. Tämä johtuu pääosin siitä, että kyselyjä tekevät tutkimuslaitokset kokoavat aineistonsa ja laativat arvionsa puolueiden kannatuksesta osittain erilaisin menetelmin. Mielipidekyselyjen tuloksia ei näin ollen voi verrata toisiinsa. Lisäksi kyselyjen tulosten uutisoinnissa ei tehdä täysin selväksi kyselyn tekotapaa ja rakennetta.

Tiedotusvälineiltä on toivottu itsesääätelyä mielipidemittausten tulosten julkaisemisessa ennen vaaleja, mutta tämä viesti ei ole mennyt perille. Siksi mielipidemittaukset tulisi kieltää Suomessa ensimmäisestä ennakköäänestyspäivästä alkaen vaalin loppuun asti.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

rikoslain 14 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään rikoslain (39/1889) 14 lukuun uusi 6 a § seuraavasti:

14 luku

Rikoksista poliittisia oikeuksia vastaan

6 a §

Vaalitulosta koskevan ennakoivan mielipidetutkimuksen tulosten julkistaminen

Joka saattaa julkisuuteen tiedoksi vaalilain (714/1998) 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua eduskuntavaalia, presidentinvaalia, kunnallisvaalia tai europarlamenttivaalia koskevan mielipidemittauksen tuloksia ennakoöänestyksen ja vaalipäivän äänestyksen välillä siten kuin tästä vaalilain 47 §:n 1 momentissa ja 68 §:ssä tar-

kemmin säädetään, on tuomittava *vaalitulosta koskevan ennakoivan mielipidetutkimuksen tulosten julkistamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Vaalitulosta koskevan ennakoivan mielipidetutkimuksen tulosten julkistamiseen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 18 päivänä kesäkuuta 2013

Martti Mölsä /ps
Timo Soini /ps
Pentti Oinonen /ps
Vesa-Matti Saarakkala /ps
Ismo Soukola /ps
Kauko Tuupainen /ps
Ville Vähämäki /ps
Juha Väättäin /ps
Kimmo Kivelä /ps
Osmo Kokko /ps
Laila Koskela /ps
Lea Mäkipää /ps
Jussi Niinistö /ps
Ritva Elomaa /ps
Ari Jalonen /ps
Anssi Joutsenlahti /ps
Arja Juvonen /ps
Pietari Jääskeläinen /ps
Hanna Mäntylä /ps
Pentti Kettunen /ps
Teuvo Hakkarainen /ps

Pirkko Ruohonen-Lerner /ps
Jari Lindström /ps
Antti Kaikkonen /kesk
Raimo Piirainen /sd
Lauri Heikkilä /ps
Reijo Hongisto /ps
James Hirvisaari /ps
Markus Mustajärvi /vr
Jari Myllykoski /vas
Lars Erik Gästgivers /r
Kaj Turunen /ps
Arto Pirttilahti /kesk
Jukka Gustafsson /sd
Saara Karhu /sd
Tuomo Puumala /kesk
Mika Kari /sd
Suna Kymäläinen /sd
Katja Taimela /sd
Silvia Modig /vas
Jyrki Yrttiaho /vr